

TITLUL I

INTRODUCERE ÎN ȘTIINȚA DREPTULUI CIVIL

Capitolul I. Considerații de ordin general

Secțiunea 1. Înțelesul și definiția noțiunii de drept civil

1. Sub aspectul **originii și al rădăcinii istorice a dreptului civil**, doctrina de specialitate remarcă împrejurarea că noțiunea de *drept civil* provine din așa-numitul *ius civile*, parte componentă a sistemului de drept roman, sistem de drept demult dispărut. Așa după cum remarcă un prestigios autor, „pentru romani, *ius civile* era dreptul care aparținea exclusiv membrilor unei cetăți, spre deosebire de *ius gentium* care însemna dreptul pe care îl puteau invoca străinii (peregrinii) dar nu ca membri ai unei anumite cetăți”^[1]. Așadar, în concepția legislatorilor romani, calitatea de cetățean, de locuitor al unei anumite unități administrative (municipiu, oraș, comună etc.) era determinantă pentru incidența (aplicarea) dreptului civil raporturilor specifice care se stabileau între locuitorii respectivelor unități administrative.

2. Toți cercetătorii și practicienii dreptului civil sunt de acord că noțiunea de *drept civil* poate avea mai multe **accepțiuni**^[2], fiecare dintre ele fiind specifică perspectivei din care este privită și examinată. Așa după cum s-a afirmat într-o valoroasă și amplă lucrare consacrată dreptului civil^[3], din perspectiva studentului în științe juridice, spre exemplu, noțiunea de drept civil îi sugerează acestuia, pentru început – apreciem noi – doar **una din disciplinele de studiu**. În schimb, pentru un cercetător al științelor juridice, noțiunea supusă examinării noastre îi sugerează **una din ramurile sistemului de drept obiectiv și pozitiv** care poate face obiectul său de cercetare cu scopul de a-i identifica, examina și prezenta celor interesați conexiunile cu întreg sistemul de drept din care face parte precum și specificul acesteia.

3. **Din perspectivă teoretică**, prin noțiunea de drept civil se poate înțelege și ideea de *drept subiectiv*, adică aceea de putere conferită de lege (dreptul pozitiv) unui subiect de drept concret (persoană fizică sau juridică) de a avea o anumită atitudine sau comportament în raport cu orice alte persoane (este cazul așa-numitelor drepturi reale, cum ar fi dreptul de proprietate sau cel de servitute de trecere cu piciorul ori cu un autovehicul pe terenul proprietatea unei alte persoane etc.) care,

---

^[1] O. UNGUREANU, *Drept civil. Introducere*, ed. a 7-a, Ed. Rosetti, București, 2005, p. 11.

^[2] Pentru o prezentare și analiză a diverselor accepțiuni ale noțiunii de drept, în general, a se vedea, spre exemplu, și E. VERESS, S. SZTRANYICZKI, E. LUPAN, R.-A. PANTILIMON, *Drept civil, Partea generală conform Noului Cod civil*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 2-4.

^[3] A se vedea I. REGHINI, Ș. DIACONESCU, P. VASILESCU, *Introducere în dreptul civil*, ed. a 2-a, revăzută și adăugită, Ed. Colecția universitară, Sfera juridică, Cluj-Napoca, 2008, p. 5.

datorită naturii și specificului lor, trebuie respectate, în principiu, de către orice persoană) ori numai în raport cu anumite persoane, cum este cazul drepturilor personale care se pot naște dintr-un contract sau dintr-un fapt juridic ilicit (spre exemplu, dreptul celui care a primit cu titlul de împrumut folosință un anumit bun mobil sau imobil, să-l utilizeze pe toată durata convenită prin contractul de împrumut conform destinației sale etc.). Așadar, într-o astfel de accepțiune, noțiunea de drept civil este privită din perspectiva **efectelor unui act sau fapt juridic civil** ori ca un **element structural al conținutului raportului juridic** născut, modificat sau stins, ca efect al apariției unui act sau fapt juridic^[1].

4. Dreptul subiectiv trebuie deosebit de așa-numitul **drept obiectiv**. Într-o anumită concepție, prin drept obiectiv trebuie să avem în vedere „totalitatea regulilor sau legilor care guvernează activitatea omenească în societate și a căror respectare este, la nevoie, asigurată de forța coercitivă a statului. (...) El este unul și același pentru toți cetățenii supuși aceleiași comunități politice”^[2]. Același autor arată că „dreptul, este, prin esența lui, pozitiv, adică este stabilit printr-o lege scrisă sau printr-un obicei și este în toate cazurile obligatoriu. Dreptul pozitiv este format din ordine și dispozițiuni”^[3].

5. Prin opoziție cu dreptul pozitiv sau, mai corect spus, în completarea dreptului pozitiv, doctrina și practica judiciară vorbesc și de existența unui așa-numit **drept natural**, ca fiind „acela pe care noi îl concepem ca derivând din natură și din rațiune, în afara oricărui precept scris sau rezultând din obiceiuri; acest drept este natural pentru că el este izvorât din natura umană”^[4]. Se consideră că legiuitorul, în general, trebuie să se inspire din dreptul natural în procesul legislativ, pentru a putea realiza o adecvată și echilibrată activitate legislativă.

În viziunea unui cercetător al domeniului, „dreptul subiectiv derivă din dreptul natural, există și se manifestă în afara dreptului pozitiv; coexistă în cadrul sistemului dreptului pozitiv, creat și sancționat de către Stat”^[5]

6. În cadrul activității de **aplicare a dreptului** se pot ivi probleme privind raportul dintre normele dreptului pozitiv și cele ale dreptului natural, în sensul că, se poate naște dilema dacă o anumită autoritate sau chiar o persoană poate refuza aplicarea dreptului pozitiv atunci când anumite norme ale acestuia ar fi contrare normelor dreptului natural și invers, dacă are dreptul o persoană să invoce aplicarea (respectarea) unei norme a dreptului natural, dacă acea normă este contrară dreptului pozitiv. De principiu, răspunsul la astfel de probleme, în condițiile statului de drept^[6], ar trebui să

[1] În același sens, a se vedea și G. BOROI, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. a 3-a, revizuită și adăugată, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 3.

[2] O. UNGUREANU, *op. cit.*, p. 14.

[3] *Idem*.

[4] *Ibidem*.

[5] I. DOJANĂ, *Dreptul subiectiv*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 180.

[6] Prin stat de drept „se înțelege, în general, un stat în care puterile publice sunt reglementate de norme generale și trebuie exercitate în cadrul legilor care le reglementează, cu excepția dreptului de a recurge la un judecător independent, pentru a cere recunoașterea și pedepsirea abuzului și a excesului de putere. Înțeles astfel, statul de drept respectă doctrina

fie în mod invariabil negativ, prin prisma principiilor supremației legilor și cel al legalității.

7. Din perspectiva **sistemului dreptului românesc**, dreptul civil apare ca o ramură a acestui sistem, aflată într-o strânsă interconexiune cu toate celelalte ramuri ale sistemului. Potrivit preceptelor teoriei generale a dreptului, sistemul dreptului are în vedere „organizarea dreptului ca fenomen normativ, pe ramuri și instituții ale dreptului. Sistemul dreptului este rezultatul unității ramurilor și al instituțiilor dreptului. Sistemul dreptului apare ca o unitate obiectiv determinată, pe când sistemul legislației reprezintă o organizare a legislației pe baza unor criterii alese de legiuitor. Normele juridice nu există izolate; ele se grupează în **instituții și ramuri**. În felul acesta, norma juridică reprezintă elementul de bază al sistemului dreptului, ea formează sistemul juridic elementar. Norma juridică este legată de sistem, este măsura sa inerentă, derivă din schema sa și implică funcția pe care o va juca sistemul ca atare”^[1].

8. Același autor definește **ramura de drept** ca fiind „ansamblul normelor juridice care reglementează relațiile sociale dintr-un anumit domeniu al vieții sociale, în baza unor metode specifice de reglementare și a unor principii comune. Criteriile în temeiul cărora se structurează ramurile sistemului dreptului sunt: obiectul reglementării – relațiile sociale ce cad sub incidența normelor juridice; metoda reglementării – modalitatea practică de influențare a conduitei în cadrul respectivelor relații sociale; principiile comune ramurii de drept respective. În baza acestor criterii, ramura de drept stabilește forme specifice de legătură între normele juridice care o compun, legături ce determină trăsăturile de trăinicie și unitate a ramurii, asigurându-i durabilitate în timp”^[2].

Cu titlul informativ, menționăm că în lume (co)există mai multe **sisteme de drept**. Într-o anumită clasificare, ar fi relevante trei **sisteme de drept**, și anume: **sistemul anglo saxon** (așa-numitul **sistem common-law**), **sistemul romano-germanic** și **sistemul religios**^[3].

9. Cât privește sistemul **common-law**, acesta s-a format mai întâi în Anglia, apoi s-a extins și în alte state cum ar fi SUA, Canada, cu anumite excepții provinciale, Noua Zeelanda, Australia etc. Acest sistem s-a format ca unul bazat pe jurisprudență și se caracterizează prin aceea „că el nu se regăsește într-un corp de legi statuat de către organul legiuitor; sistemul anglo-saxon lasă judecătorului libertatea ca, utilizând experiența trecutului (precedente, uzanțe, care se numesc *common-law*) să pronunțe soluția cea mai rezonabilă. El este, așadar, un drept jurisprudențial (*case-law*). (...). Regula precedentului, operantă în acest sistem, obligă judecătorul de a se mărgini la regulile impuse de predecesorii săi într-un caz analog (*stare decisis*). Totuși, această regulă nu exclude posibilitatea judecătorului de a lua în considerare circumstanțele speței și deci de a modifica soluția precedentă”^[4].

---

superiorității guvernărilor legilor asupra guvernării oamenilor, conform formulei *lex facit regem*” (C. GILIA, *Teoria statului de drept*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 24-25).

[1] N. POPA, *Teoria generală a dreptului*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 64.

[2] *Idem*, p. 65.

[3] A se vedea, spre exemplu, pentru o astfel de prezentare și analiză, O. UNGUREANU, *op. cit.*, p. 15-17.

[4] *Idem*, p. 16.

10. Așa-numitul **sistem romano-germanic** poartă o astfel de denumire deoarece originea sa se află în dreptul roman, drept căruia i s-au adăugat cutumele (obiceiurile) de origine germanică. Acest sistem de drept este unul dintre cele mai răspândite sisteme din lume, fiind utilizat de diverse țări din mai multe continente. În cadrul acestui important sistem de drept, se poate observa orientarea unora dintre adepții săi către **sistemul latin** având la bază, în principal, dreptul roman (acest sistem a fost adoptat de țări ca Franța, Italia, Spania, Portugalia și chiar România etc.) precum și către **subsistemul dreptului germanic**, rezultat din sincretismul dintre dreptul roman și cutumele germanice (acest sistem a fost adoptat de către Germania, Austria, Norvegia, Danemarca, Suedia etc.).

Caracteristicile acestui sistem de drept, așa după cum remarcă doctrina^[1], ar fi următoarele idei și aspecte: diviziunea drept public și drept privat; organizarea judecătorească în mai multe grade de jurisdicție, în fruntea tuturor instanțelor aflându-se o instanță supremă; motivarea hotărârilor judecătorești; judecătorul are o anumită libertate în aprecierea probelor; jurisprudența – deși nu este izvor de drept – are un anumit rol creator, la fel ca și doctrina, de altfel.

O altă trăsătură caracteristică a sistemului la care ne referim este aceea că normele sale au caracter general, însă generalitatea nu trebuie să fie atât de mare încât o anumită normă să nu poată constitui un îndrumar eficient pentru aplicarea legii.

11. În fine, **sistemul de drept religios** are o importanță covârșitoare în viața unor anumite state, cum ar fi unele state musulmane – spre exemplu – cu toate că ultimele decenii au pus în evidență o anumită tendință de laicizare/de modernizare/occidentalizare a menționatelor sisteme de drept. Pentru a caracteriza un anumit sistem de drept ca fiind unul religios, este necesar să-i căutăm izvorul și, dacă-l vom găsi în religie, caracterizarea ca atare are un suport deplin. Dreptul religios, ca sistem de norme, provine din surse divine, fiind inspirat și relevat de către Dumnezeu. Un exemplu de drept religios este dreptul canonic emis de către biserica catolică^[2] precum și cel emis de către biserica ortodoxă.

12. Știința dreptului civil a formulat mai multe **definiții** ale acestei ramuri de drept, fiecare dintre ele surprinzând ceea ce este esențial și caracteristic pentru o astfel de disciplină de studiu și ramură de drept. Spre exemplu, într-o concepție – considerată de către cei mai mulți autori ca fiind de referință – dreptul civil este definit ca fiind „acea ramură care reglementează raporturi patrimoniale și nepatrimoniale stabilite între persoane fizice și persoane juridice aflate pe poziții de egalitate juridică”^[3].

Un alt autor ne propune următoarea definiție a dreptului civil: „dreptul civil este ramura care reglementează raporturile patrimoniale și nepatrimoniale stabilite între persoane (fizice și juridice) având la bază libertatea și egalitatea juridică”^[4].

---

[1] Pentru o relevantă prezentare și analiză a celor trei sisteme de drept pe care le-am reținut pentru exemplificare, a se vedea O. UNGUREANU, *op. cit.*, p. 15-17.

[2] *Idem*, p. 17.

[3] GHE. BELEIU, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a 10-a, revăzută și adăugită de M. NICOLAE și P. TRUȘCĂ, Ed. Universul Juridic, București, 2005, p. 12. Pentru o opinie care se alătură definiției date de către autorul citat, a se vedea și E. POENARU, *Drept civil. Teoria generală. Persoanele*, Ed. Dacia Europa Nova, Lugoj, 2001, p. 18.

[4] O. UNGUREANU, *op. cit.*, p. 12.

După cum se poate observa, ultimul autor citat adaugă primei definiții citate și ideea că părțile raporturilor juridice civile au libertatea de a încheia sau nu astfel de tipuri de raporturi juridice. Sau, altfel spus, subiectele raporturilor juridice de drept civil au inițiativa încheierii unor astfel de raporturi, neputând fi constrânse să le încheie, așa cum se întâmplă în cazul raporturilor de drept public (spre exemplu, cele de drept administrativ, fiscal etc.).

13. Relativ la ideea de **egalitate juridică a părților** raporturilor juridice civile, unii autori^[1] s-au exprimat în sensul că „este discutabil dacă egalitatea juridică a părților în raporturile juridice civile este o metodă de reglementare de către legiuitor și, deci, în cele din urmă, o trăsătură a normelor juridice civile. Dimpotrivă, ea ne apare ca o trăsătură a raportului juridic civil. În al doilea rând, chiar ca trăsătură incontestabilă a raportului juridic civil, egalitatea efectivă a părților caracterizează doar stabilirea și încetarea raportului juridic, nu și conținutul său. Aceasta deoarece conținutul raportului juridic este determinat de drepturile și obligațiile părților. Or, în privința acestora, egalitatea părților nu mai poate fi reținută fără rezerve”.

Din punctul nostru de vedere, indiferent cum am califica egalitatea părților raportului juridic – ca metodă de reglementare de către legiuitor a acestui tip de raporturi juridice ori ca trăsătură caracteristică a acestora – considerăm că această idee - egalitatea părților - chiar dacă aceasta nu este specifică exclusiv raporturilor juridice civile^[2], trebuie să fie conținută de către orice definiție a dreptului civil, în principal pentru motivul că aceasta poate servi ca o diferență specifică, mai ales prin comparație cu raporturile de drept public care au caracter patrimonial. O astfel de idee se impune cu atât mai mult cu cât egalitatea părților este strâns legată de libertatea de voință a părților, egalitatea juridică a părților fiind o consecință a libertății de voință.

14. Ultimii autori citați, plecând de la examenul critic al definițiilor mai sus prezentate, ne propun o nouă definiție, în bună măsură diferită de cele anterioare. Astfel, „dreptul civil este alcătuit din ansamblul normelor juridice prin care se reglementează, de drept comun, stabilirea, modificarea și stingerea raporturilor juridice cu caracter privat, precum și conținutul acestora”^[3].

Fără a intra într-o analiză amănunțită a noii definiții propuse, reținându-i gradul ridicat de generalitate, ne vom mărgini a menționa că din conținutul său se pot desprinde câteva idei de bază, suficient de caracterizante însă, pentru a considera noua definiție ca fiind una relevantă.

O primă idee este aceea că normele de drept civil sunt norme juridice care realizează o reglementare normativă comună tuturor raporturilor de drept privat, indiferent ca acestea sunt sau nu patrimoniale și indiferent de calitatea subiectelor care cad sub incidența lor.

În al doilea rând, normele dreptului civil, conțin reglementări pentru toate etapele pe care le parcurge un raport juridic civil: naștere, modificare și/sau stingere (închietare). De asemenea, dreptul civil, prin reglementările sale, are în vedere și conținutul raporturilor juridice civile, adică drepturile și obligațiile pe care acest tip de raporturi le generează.

[1] A se vedea, în acest sens, I. REGHINI, Ș. DIACONESCU, P. VASILESCU, *op. cit.*, p. 7.

[2] *Idem.*

[3] *Ibidem.*

15. O scurtă incursiune în **doctrina franceză de drept civil**, ne dezvăluie o viziune oarecum diferită de cea a autorilor români cercetați. În acest sens, este relevantă, după părerea noastră, concepția autorilor Yvaine Buffelan-Lanore și Virginie Larribau-Terneyre, potrivit căroră, „dreptul civil este ramura de drept care reglementează raporturile particularilor între ei, în plan individual, familial și pecuniar. Acesta este dreptul care reglementează ansamblul raporturilor familiale și patrimoniale care iau naștere între indivizi, dar într-o manieră generală sau, altfel spus, făcând abstracție de profesia lor”^[1].

16. Într-o concepție prezentată mai recent, dreptul civil este văzut ca fiind „acea ramură de drept privat care înmănunchează normele juridice ce reglementează relațiile sociale patrimoniale și nepatrimoniale dintre persoane, în care părțile se găsesc pe poziție de juridică de egalitate, precum și condiția juridică a participanților la aceste raporturi juridice”^[2]. Observăm că, în concepția autorilor citați, în obiectul de reglementare al dreptului civil intră și condiția juridică a participanților la raporturile juridice patrimoniale sau nu, care se stabilesc între părți aflate în poziție de egalitate juridică. Prin condiție juridică ar trebui să înțelegem ansamblul drepturilor și obligațiilor pe care dreptul pozitiv le atribuie unei anumite categorii de subiecte de drept.

17. La finalul analizei noastre dedicate definițiilor posibile ale dreptului civil, considerăm util să constatăm și să reținem că noul Cod civil (NCC)^[3], în art. 2 alin. (1) stabilește ca obiect de reglementare al acestei noi codificări raporturile patrimoniale și pe cele nepatrimoniale dintre persoane ca subiecte de drept civil.

În ceea ce privește conținutul reglementărilor care se referă la obiectul de reglementare, alin. (2) al aceluiași articol prevede că acest cod este alcătuit dintr-un ansamblu de reguli care constituie dreptul comun pentru toate domeniile la care se referă litera sau spiritul dispozițiilor sale.

În fine, alineatul 1 al art. 3 NCC statuează că dispozițiile sale se aplică și raporturilor dintre profesioniști^[4], precum și raporturilor dintre aceștia și orice alte subiecte de drept civil.

18. Din perspectiva reglementărilor mai sus citate și ținând seama de împrejurarea că, în sistemul de drept românesc, Codul civil este principalul izvor normativ al dreptului civil, dar nu singurul, vom *încerca să definim această ramură de drept*, în noua viziune legislativă, după cum urmează: Dreptul civil este acea ramură a sistemului de drept privat care reglementează, ca drept comun, raporturile patrimoniale și pe cele nepatrimoniale care se stabilesc, modifică ori se sting, în baza principiului

---

[1] Y. BUFFELAN-LANORE, V. LARIBAU-TERNEYRE, *Droit civil. Introduction. Biens. Personnes. Famille*, 16, edition 2009, Sirey, Dalloz, p. 12.

[2] E. VERESS, S. SZTRANYICZKI, E. LUPAN, R.-A. PANTILIMON, *op. cit.*, p. 11.

[3] Adoptat prin Legea nr. 287/2009 (publicată în M. Of. nr. 511 din 24 iulie 2009 și republicată ulterior în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011), pus în aplicare începând cu data de 1 octombrie 2011, prin Legea nr. 71/2011 (M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011).

[4] Conform alin. (2) al art. 3 NCC, sunt considerați profesioniști toți cei care exploatează o întreprindere. Alineatul (3) al aceluiași articol definește noțiunea de *exploatare a unei întreprinderi* ca fiind activitatea exercitată sistematic de către una sau mai multe persoane, activitate organizată și care constă în producerea, administrarea ori înstrăinarea de bunuri sau în prestarea de servicii, indiferent dacă are sau nu un scop lucrativ.

libertății voinței juridice, între persoane fizice și juridice, având statutul de profesioniști sau nu și care au capacitatea (aptitudinea) de a deveni subiecte ale raporturilor juridice civile.

19. Cu privire la **aptitudinea persoanelor fizice și a celor juridice de a fi subiecte ale raporturilor juridice civile** sunt deosebit de importante și relevante prevederile art. 25 alin. (1)-(3) NCC. În acest sens, alin. (1) definește, într-o manieră generală, subiectele dreptului civil ca fiind **persoanele fizice și cele juridice**. Alineatul al doilea definește persoana fizică ca fiind omul privit individual, ca titular de drepturi și obligații civile. Alineatul 3 definește persoana juridică la modul general, ca fiind orice formă de organizare care, întrunind condițiile cerute de lege, este titulară de drepturi și de obligații civile.

Cu privire la **persoanele juridice ca subiecte de drept civil**, fără a anticipa analiza pe care o vom face în titlul special dedicat acestora, cu acest prilej ne limităm să remarcăm și subliniem ideea că și persoanele juridice de drept public pot deveni, în condițiile legii și ale actelor lor de înființare, subiecte de drept civil, dobândind drepturi și asumându-și obligații civile.

Secțiunea a 2-a. Domeniul dreptului civil

20. Așa după cum am arătat deja în secțiunea precedentă, **obiectul sau domeniul de reglementare al normelor de drept civil**, în viziunea noului Cod, îl constituie, în principal, raporturile patrimoniale și/sau nepatrimoniale care se nasc, modifică ori se sting între persoane fizice și juridice, care pot avea sau nu calitatea de profesioniști, așa cum aceasta este definită de noua reglementare cadru. Subliniem, din nou, că astfel de raporturi patrimoniale sau nepatrimoniale se pot naște, modifica sau stinge doar în condițiile libertății de voință a persoanelor fizice și/sau juridice care pot avea calitatea de subiecte de drept civil. Sau, altfel spus, nimeni nu poate deveni subiect al unui raport juridic de drept civil decât dacă își exprimă consimțământul într-un astfel de sens sau dacă acționează spre un astfel de efect.

21. Regula conform căreia nimeni nu poate deveni subiect al unui raport de drept civil decât în baza propriei manifestări de voință se confirmă, fără greșală, în toate situațiile, excepție făcând situațiile în care un anumit raport juridic se naște ca efect al unui eveniment natural, care se produce în afara voinței părților raportului juridic, cum ar fi nașterea sau decesul unei persoane, sau atunci când legea însăși prevede nașterea unui raport juridic. O astfel de ultimă ipoteză, spre exemplu, este cea **acțiunilor directe** reglementate de art. 1856 NCC. Potrivit prevederilor acestuia „în măsura în care nu au fost plătite de antreprenor, persoanele care, în baza unui contract încheiat cu acesta, au desfășurat o activitate pentru prestarea serviciilor sau executarea lucrării contractate au acțiune directă împotriva beneficiarului, până la concurența sumei pe care acesta din urmă o datorează antreprenorului la momentul introducerii acțiunii”. Așadar, chiar dacă lucrătorii utilizați de către antreprenor pentru executarea unei anumite lucrări unui beneficiar, în temeiul unui contract de antrepriză încheiat între acesta și cel dintâi, nu au niciun raport juridic cu beneficiarul, legea le permite să introducă o așa-numită acțiune directă – în numele lor propriu – împotriva beneficiarului, pentru a recupera sumele neplătite de acesta angajatorului

lor (antreprenorului), sume din care acesta trebuia să plătească. Într-o astfel de situație, raportul juridic dintre beneficiar și lucrători se naște ca efect al legii, și nu al acordului de voință dintre beneficiar și lucrătorii antreprenorului.

Trebuie știut că NCC, precum și alte reglementări, instituie și alte situații în care raporturile juridice se pot naște prin efectul legii, cum ar fi în materia contractului de mandat cu reprezentare ori în materia contractelor colective de muncă, contracte care se impun tuturor salariaților, indiferent dacă la data încheierii lor aveau sau nu calitatea de salariați ai unui anumit angajator, parte în contractul colectiv de muncă.

22. Regula libertății de voință la stabilirea de raporturi juridice ori la încheierea de acte juridice se confirmă chiar și în situația așa-numitei **stipulații pentru altul**^[1], procedeu juridic prin care o persoană, numită **promitent**, se obligă față de o altă persoană, numită **stipulant**, să dea, să facă sau să nu facă ceva, față de o altă persoană, numită **terț beneficiar** și care, pe această cale, va putea dobândi doar drepturi, nu și obligații, dintr-o convenție la care acesta nu ia parte^[2]. Desigur, terțul beneficiar va putea dobândi drepturi prin procedeu de stipulație doar dacă o va accepta. Astfel, în conformitate cu prevederile art. 1286 alin. (1) NCC, dacă terțul beneficiar nu acceptă stipulația, dreptul său se consideră a nu fi existat niciodată.

23. Relativ la **știința și practica dreptului civil**, precum și la **domeniul său de reglementare**, este foarte important de știut că normele acestei ramuri de drept sunt organizate, ca de altfel toate normele oricărei alte ramuri de drept, în diverse grupuri, reunite prin valorile comune pe care le reglementează și apără. Grupele de norme juridice civile care reglementează o valoare comună formează **instituția de drept civil**, element structural fundamental al fiecărei ramuri de drept, în general. În acest sens, dăm ca exemplu următoarele instituții: raportul juridic, actul juridic, ineficacitatea actului juridic (nulitate, inexistență, caducitate etc.), bunurile, subiectele raporturilor juridice, drepturile reale, obligațiile, contractele, succesiunile, prescripția extinctivă etc.

24. Ansamblul normelor juridice care reglementează o anumită instituție juridică îi conferă acelei instituții un anumit **regim juridic**, problemă care face obiectul unor cercetări, adeseori nu lipsite de dificultate, din partea științelor juridice. Așadar, cunoașterea adecvată a unei instituții a dreptului civil este una din prioritățile în procesul de aplicare a legii, cu atât mai mult cu cât instituțiile dreptului civil sunt principalele subdiviziuni ale acestei ramuri de drept, toate, împreună și în interacțiune, constituind **structura dreptului civil**, ca ramură a sistemului de drept.

---

[1] Instituția stipulației pentru altul este reglementată – cu caracter de noutate pentru dreptul românesc – prin prevederile art. 1284-1288 NCC, în secțiunea dedicată efectelor față de terți ale contractului.

[2] Conform doctrinei franceze, „prin stipulația pentru altul, contractul conferă un drept unei alte persoane care nu este nici parte, nici reprezentată. În contractul încheiat între două persoane, stipulantul (S) și promitentul (P), promitentul se angajează în profitul nu doar al stipulantului, ci și al unui terț, pe care-l numim terțul beneficiar (T). Terțul beneficiar devine direct creditorul promitentului. (...). În stipulația pentru altul, atingerea adusă relativității contractelor este certă, deoarece convenția face să se nască un drept în favoarea unui terț, care nu era și nu devine parte” (P. MALAURIE, L. AYNÈS, P. STOFFEL-MUNCK, *Drept civil. Obligațiile*, Ed. Wolters Kluwer, România. Traducerea a ediției a 3-a din limba franceză – D. DĂNIȘOR, coordonator al ediției în limba română avocat M. ȘCHEAUA, p. 442.

25. Într-o concepție asemănătoare, instituțiile dreptului civil sunt definite ca fiind „grupe de norme de drept civil care reglementează subdiviziuni ale obiectului dreptului civil”^[1].

26. Dacă vom examina **structura noului Cod** – în considerarea calității acestuia de a fi principalul izvor de drept civil – vom putea constata că normele sale vizează chestiuni diverse, dar toate reunite printr-o finalitate comună: crearea cadrului normativ privind recunoașterea, exercitarea și apărarea drepturilor și obligațiilor civile care se pot naște în persoana și patrimoniul subiecților de drept civil, ca și consecință a încheierii anumitor acte juridice, începând cu problematica legii civile (obiectul reglementării, conținutul, aplicarea, interpretarea și efectele, publicitatea drepturilor, a actelor și a faptelor juridice) cuprinse în titlul preliminar, continuând cu problematica persoanelor fizice și juridice, ca subiecte ale raporturilor juridice civile, inclusiv cu delicata problematică a apărării drepturilor patrimoniale, toate aceste categorii de probleme fiind grupate în limitele Cărtii I, intitulată „**Despre persoane**”.

27. Cartea a II, intitulată „**Despre familie**”, reglementează chestiuni precum căsătoria, rudenia, autoritatea părintească, obligația de întreținere. Așadar, în noua concepție privind categoriile de raporturi juridice care trebuie să facă obiectul reglementărilor dreptului civil, au fost incluse și raporturile juridice de familie, situație care a existat o anumită perioadă de timp și sub imperiul Codului civil din 1864. Prin diverse acte normative, dispozițiile despre familie din vechiul Cod civil au fost abrogate, cea mai mare parte a materiei fiind reglementată de Codul familiei și de alte acte normative speciale.

Cartea a III-a, intitulată „**Despre bunuri**”, reglementează în mod amplu și inovativ, problematica atât de complexă și diversă a principalelor drepturi care formează conținutul raporturilor juridice patrimoniale [drepturile reale, dreptul de proprietate privată, cu dezmembrămintele sale, fiducia (instituție nouă necunoscută - ca atare - dreptului românesc), problematica administrării bunurilor altuia (reglementare în premieră), proprietatea publică, proprietatea temporară, cartea funciară și posesia].

Cartea IV-a, intitulată „**Despre moștenire și liberalități**”, conține reglementări despre moștenire în general, despre cea legală, precum și despre liberalități, respectiv despre transmisiunea și partajul moștenirii.

Cartea a V-a, intitulată „**Despre obligații**”, este consacrată exclusiv raporturilor obligaționale contractuale și delictuale și are în vedere probleme generale, comune tuturor categoriilor de obligații, precum și probleme speciale, cum ar fi: izvoarele obligațiilor, modalitățile obligațiilor, obligațiile complexe, executarea obligațiilor și transmisiunea și transformarea obligațiilor, stingerea obligațiilor, restituirea prestațiilor, diferite contracte speciale, garanțiile personale, privilegiile și garanțiile reale.

Cartea a VI-a, penultima, intitulată „**Despre prescripția extinctivă. Decădere și calculul termenelor**”, realizează, în premieră pentru dreptul românesc, o reglementare unitară a unor probleme foarte importante și complexe: **prescripția extinctivă și decăderea**. Nu în ultimul rând, este reglementat **regimul general al termenelor de decădere**, precum și **calculul termenelor** prevăzute de noua reglementare.

---

[1] GHE. BELEIU, *op. cit.*, p. 12.

În fine, Cartea a VII-a, denumită „**Dispoziții de drept internațional privat**”, având două titluri: „Dispoziții generale” și „Conflictele de legi”, **excluzând condiția juridică a străinilor și conflictele de jurisdicții**, aduce, după părerea noastră, dreptul internațional privat în matca lui firească, adică în interiorul^[1] Codului civil. Menționăm că, până la intrarea în vigoare a noului Cod, materia dreptului internațional privat era reglementată de către o lege specială, Legea nr. 105/1992 privind reglementarea raporturilor de drept internațional privat, lege care conținea și reglementări privind soluționarea conflictelor de jurisdicții (prin intrarea în vigoare a NCC, această lege este parțial – dar substanțial – abrogată). Această din urmă problemă face obiectul reglementărilor noului Cod de procedură civilă (Cartea a VII a intitulată „Procesul civil internațional”), adoptat prin Legea nr. 134/2010 și pus în aplicare prin Legea nr. 76/2012^[2].

28. Sub raportul conținutului lor, categoriile de raporturi juridice care fac **obiectul și domeniul de reglementare a dreptului civil** se divid în două mari grupe: **raporturi patrimoniale și nepatrimoniale**.

Conform unanimității opiniilor cercetate, **raporturile juridice patrimoniale** sunt acelea care se stabilesc între persoane fizice și /sau juridice, drepturile și obligațiile pe care aceste raporturi le generează putând fi evaluabile (comensurabile) în bani. De exemplu, un raport juridic civil patrimonial este acela care se naște în baza unui contract de locațiune (închiriere) a unui imobil – teren cu sau fără construcție – între proprietarul terenului și al construcției (persoană care poartă denumirea de locator) și cel care-l primește în chirie (persoană care poartă denumirea de locatar sau chiriaș). Prestațiile materiale și juridice la care se obligă și la care este îndreptățită fiecare parte contractantă pot fi comensurate în bani: acordarea dreptului de folosință pentru o anumită perioadă locatarului se comensurează prin nivelul chiriei pe care locatarul se obligă să o plătească locatorului și pe care acesta are dreptul să o pretindă; din punctul de vedere al locatarului, quantumul chiriei pe care trebuie să o plătească în contraprestație față de locator este prețul folosinței pe care este îndreptățit să o pretindă în temeiul raportului juridic de locațiune.

29. Spre deosebire de raporturile patrimoniale, cele nepatrimoniale (acestea mai sunt denumite și **personal nepatrimoniale ori extrapatrimoniale**) generează drepturi și obligații care vizează chestiuni sau prestații care nu pot fi evaluate în bani, de regulă, pentru că acele chestiuni sau prestații sunt strâns – uneori chiar indisolubil – legate de persoana fiecăreia dintre părțile raportului juridic civil. Cele mai cunoscute și mai reprezentative raporturi juridice nepatrimoniale sunt cele privind dreptul la nume, la domiciliu și la reședință al persoanei fizice care nu are calitatea

---

^[1] Dreptul internațional privat este acea ramură a dreptului intern „cuprinzând totalitatea normelor juridice, preponderent conflictuale, care reglementează soluționarea conflictelor de legi în spațiu, a conflictelor de jurisdicții, precum și condiția juridică a străinilor”(citată după *D.A. Popescu și M. Harosa, Drept internațional privat. Tratat elementar, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 1999, p. 15*).

^[2] Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă a fost publicată în M. Of. nr. 485 din 15 iulie 2010 și republicată în M. Of. nr. 545 din 3 august 2012 și, potrivit art. 81 alin. (1) din Legea de punere în aplicare nr. 76/2012 – astfel cum a fost modificat prin art. 1 pct. 1 din O.U.G. nr. 44/2012 (M. Of. nr. 606 din 23 august 2012) – va intra în vigoare la 1 februarie 2013.

de profesionist ori dreptul la sediu al unei asociații ori fundații^[1], ambele privite ca persoane juridice fără scop lucrativ^[2]. Alte drepturi cu caracter nepatrimonial ar fi așa-numitele **drepturi ale personalității umane**, cum ar fi: dreptul la viață, la sănătate, la integritate fizică și psihică, la onoare, la reputație, dreptul la respectarea vieții private, dreptul la propria imagine etc. (a se vedea prevederile capitolului II intitulat „**Respectul datorat ființei umane și drepturilor ei inerente**”, din cadrul Titlului II intitulat: „Persoana fizică” al NCC)

30. Este bine de știut că, în cazul persoanelor fizice și juridice care au calitatea de **profesioniști**, conform noului Cod (spre exemplu, cea de întreprinzător, în accepțiunea Legii nr. 26/1990 privind registrul comerțului^[3]), **dreptul la nume, la domiciliu, reședința, sediu social** (în măsura în care astfel de atribute de identificare sunt utilizate în exercitarea unei anumite profesii) precum și cu privire la alte atribute de identificare, cum ar fi **emblema** societăților reglementate de Legea nr. 31/1990 a societăților, în anumite situații pot deveni evaluabile în bani, mai ales atunci când se înstrăinează unor terțe persoane astfel de drepturi, singure sau împreună cu alte valori specifice activității profesioniștilor (fondul de comerț^[4], clientela etc.).

Alte categorii de raporturi juridice nepatrimoniale sunt, spre exemplu, cele privind așa-numitele **drepturi ale personalității** (dreptul la viață, la sănătate, la integritate fizică și psihică, la onoare și reputație, dreptul la respectarea vieții private, precum și dreptul la propria imagine) reglementate de art. 58, 61-81 NCC.

Datorită caracterului lor (personal) nepatrimonial, drepturile și obligațiile pe care le generează astfel de raporturi juridice nu sunt transmisibile, în principiu, cu excepția situațiilor de genul celor pe care le-am evocat în cele precedente (a se vedea în acest sens, spre exemplu, prevederile art. 58 alin. (2) NCC).

---

[1] Cu acest prilej, facem mențiunea că dreptul special în materie de asociații și fundații în țara noastră este O.G. nr. 26/2000 privind asociațiile și fundațiile (M. Of. nr. 39 din 31 ianuarie 2000).

[2] Într-o concepție clasică, scopul lucrativ al unei organizații ar consta în intenția de a obține un anumit folos material ori de altă natură, folos care să poată fi împărțit între membrii respectivei organizații. Scopul lucrativ nu trebuie confundat cu scopul de a obține profit, chiar dacă între cele două concepte există anumite corelații, de tipul general - particular. Astfel, activitatea care urmărește obținerea de profit este acea activitate economică (de producție, prestări de servicii, comerț, construcții etc.) prin care se dorește obținerea unui plus de valoare economică, speculând raportul cerere-ofertă și diferența de dintre venituri și cheltuieli. Așadar, după părerea noastră, se poate afirma că scopul lucrativ îl include pe cel de a obține profit, diferența fiind dată, în principal, de modurile de atingere a scopului lucrativ.

[3] Republicată în M. Of. nr. 49 din 4 februarie 1998.

[4] Fondul de comerț este o instituție care aparține, în mod tradițional, dreptului comercial și care poate fi definit ca fiind ansamblul bunurilor mobile și imobile pe care un profesionist – comerciant persoană fizică și/sau juridică – le afectează (destinează) activității sale. Așadar, în fondul de comerț intră bunuri de natură diversă care sunt reunite și utilizate prin voința titularului său cu scopul de a obține profit. Spre exemplu, în fondul de comerț intră numele sau firma comercială (aparținând comercianților persoană fizică sau juridică, după caz) emblema, clientela, vadul comercial etc., unele dintre aceste elemente putând fi înstrăinate separat de fondul de comerț, cum ar fi emblema, iar altele numai împreună cu fondul de comerț, cum ar fi numele comercial, clientela, vadul comercial etc.). Pentru o examinare monografică a instituției fondului de comerț, a se vedea, spre exemplu L.V. HEROVANU, Fondul de comerț, Ed. Universul Juridic, București, 2011. Clientela este concepută ca totalitatea persoanelor fizice și/sau juridice care apelează la un anumit fond de comerț.

31. Împrejurarea că anumite raporturi nepatrimoniale, în cazul în care se încalcă de către una dintre părți ori de către terți drepturile născute din astfel de raporturi, **dau naștere la dreptul de despăgubire pecuniară**, printre alte modalități de reparare a prejudiciilor suferite de către victimele unor astfel de încălcări, nu înseamnă că acele raporturi juridice, respectiv drepturile pe care le conțin, devin raporturi patrimoniale, schimbându-și natura. Raportul juridic nepatrimonial din conținutul căruia a fost încălcat un anumit drept este înlocuit un alt raport juridic de despăgubire, respectiv de reparare a pagubei patrimoniale ori morale suferite, raport specific răspunderii juridice. În acest sens, sunt relevante prevederile art. 252 și urm. NCC, din cadrul Titlului V, intitulat „Apărarea drepturilor nepatrimoniale”. Potrivit prevederilor art. 252, „orice persoană fizică are dreptul la ocrotirea valorilor intrinseci ființei umane, cum sunt viața, sănătatea, integritatea fizică și psihică, demnitatea, intimitatea vieții private, libertatea de conștiință, creația științifică, artistică, literară sau tehnică”.

32. Printre **mijloacele de apărare, cu caracter principal nepecuniar**, a drepturilor nepatrimoniale, reglementate de art. 253 alin. (1)-(3), se regăsesc și mijloace patrimoniale cum sunt cele reglementate de prevederile alin. (4). Conform dispozițiilor acestui ultim alineat, „persoana prejudiciată poate cere despăgubiri sau, după caz, o reparație patrimonială pentru prejudiciul, chiar nepatrimonial, ce i-a fost cauzat, dacă vătămarea este imputabilă autorului faptei prejudiciabile. În aceste cazuri dreptul la acțiune este supus prescripției extinctive”^[1].

Secțiunea a 3-a. Delimitarea raporturilor de drept civil de cele aparținând altor ramuri de drept

33. Așa după cum, pe bună dreptate, s-a subliniat de către doctrina de drept civil, nu toate raporturile patrimoniale și nepatrimoniale sunt reglementate exclusiv de către dreptul civil. În noua viziune a Codului civil aprobat prin Legea nr. 287/2009, tipurile de raporturi menționate pot fi reglementate și de către normele dreptului familiei, ca subramură a dreptului civil, ale dreptului comercial, privit ca un drept civil special sau al profesioniștilor, ale dreptului internațional privat, ale dreptului bancar, financiar etc. În astfel de condiții, se pune problema **delimitării raporturilor de drept civil** de cele aparținând altor ramuri sau sub ramuri de drept.

34. Se consideră că două ar fi căile pentru a obține o astfel de necesară delimitare: prima cale este aceea prin care legiuitorul, prin ipotezele normelor pe care le edictează, stabilește obiectul ori domeniul la care acestea trebuie să se aplice (în drept, aceasta ar fi o autodelimitare); cea de a doua cale constă în delimitarea unei ramuri de drept de o alta, delimitare care este opera doctrinei și a jurisprudenței^[2].

---

^[1] Fără intenția de a intra în mai multe amănunte, deoarece acestei instituții îi vom consacra un titlu special în acest curs, menționăm că prescripția extintivă, în esența ei, este o sancțiune legală care se aplică creditorului unui raport juridic patrimonial pentru neintroducerea în termenul prevăzut de lege a unei acțiuni în justiția de stat sau arbitrală, în scopul valorificării drepturilor sale patrimoniale. Sancțiunea constă în stingerea dreptului la acțiune în sens material, adică a dreptului de putea cere concursul puterii publice pentru recunoașterea și valorificarea drepturilor sale patrimoniale de către un anumit debitor.

^[2] A se vedea, în acest sens O. UNGUREANU, *op. cit.*, p. 24.